

Panorama knih

Tajemství poezie Vladimíra Solovjova*

Vladimír Sergejevič Solovjov (1853 až 1900) se do dějin zapsal jako religiózní filozof, mystik, originální básník, kritik i publicista. Jeho poezie byla v minulosti analyzována z různých aspektů, ale stále ještě ji zahaluje rouška *tajemství*, k jejímuž podhalení přispívá i monografie Simony Koryčánkové.

Cílem práce je lexikálně sémantická analýza osmdesáti Solovjovových básní. Autorka zkoumá, jak se v nich projevuje básníkovo filozofické myšlení. Opírá se především o lingvistické a literárněteoretické práce ruské (M. Bachtin, M. Kožina, V. Vinogradov, R. Jakobson, J. Lotman a další) a české provenience (J. Mukařovský, J. Hrabák). Monografie Simony Koryčánkové je vzhledem k nevelkému počtu prací s tematikou lingvistické analýzy Solovjovovy poezie velmi přínosná.

Monografie pozůstává z šesti kapitol. V první s názvem *Жизнь В. Соловьева* se dovídáme zajímavá fakta ze života básníka. Autorka se věnuje významným okamžikům, které ovlivnily formování jeho osobnosti: připomíná rodinné poměry, dětství, studium, cesty do zahraničí, vztah k Sofii Petrovně Chitrovo (rozené Bachmetjevové) i okolnosti jeho předčasné smrti.

V následujících kapitolách autorka ukazuje, jak se filozofické myšlení V. S. Solovjova zrcadlí v jeho poezii. Kapitola *Расслоение лексико-семантических планов поэзии В. Соловьева* představuje světový názor básníka a jeho osobité vnímání světa. Výstavbovým principem Solovjovovy poezie je antiteze (chaos – harmonie, zlo – dobro, pozemský svět –

nadpozemský svět) zdůrazňující dualistické vidění světa. Jednotícím prvkem mezi oběma světy se stává Sofie, Moudrost Boží.

V kapitole *Семантическая реализация лексемы свет в системе поэтических образов В. Соловьева* autorka akcentuje důležitou úlohu lexémů, jako jsou (v českém překladu) „světlo“, „paprsek“, „slunce“ a „zář“. Uvádí, kolikrát se lexémy objevují, i kontexty, ve kterých se nacházejí. Jde o synonymní výrazy; Solovjov proto často využívá jejich navrstvování.

Triáda kapitol *Лексико-семантическое оформление образов с признаком цвета*, *Лексико-семантическое оформление образов с эмоциональным значением* a *Лексико-семантическая вариантность звукообразов* přináší analýzu lexika vztahující se k světu Hornímu, Nebeskému a Dolnímu, Pozemskému z hlediska emocionálního zabarvení, zvuku a symboliky barev. S Horním světem jsou spjaty lexémy, které vyjadřují pozitivní emoce – vyjadřujeme je tu neuměle česky, abychom recenzi nezatežovali přemírou jinojazyčných pojmů („radost“, „láska“, „blaženost“), klid („ústraní“, „tíšina“, „mlčenlivost“) a světlé barvy („bílý“, „bledý“, „perleťový“). Dolní svět charakterizují silné emoce („vášeň“, „hoře“, „zoufalství“), intenzita zvuku („křik“, „hřmot“, „burácení“) a temné barvy („temný“, „tmavý“, „pošmourný“). Text monografie funkčně doplňují citáty básní a schémata sémantické variantnosti lexémů. Zvláštní přílohu tvoří soubor analyzovaných básní.

Vladimír Solovjov patří k výjimečným zjevům Ruska. Svým působivým dílem ovlivnil generaci ruských symbolistů (Andrej Bělýj, Alexandr Blok, Vjačeslav Ivanov), filozofů (Nikolaj Berd’ajev, Lev

Šestov, Pavel Florenskij, Nikolaj Losskij), dokonce se stal otcem myšlenky ekumenismu. Jeho mystická poezie je dosud a snad zvláště dnes nesmírně podnětná; uvedená monografie, která – na rozdíl od většiny děl, jež se Solovjovem zabývají, pojednává o jeho poezii, jejím jazyce a poetice, je významným českým příspěvkem k hlubinnému poznání jeho díla.

L. Paučová

* Koryčánková, Simona: *Лексико-семантическое оформление филологически значимых образов в поэзии В. С. Соловьева*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 201 s.

Vizuální prvky v učebnicích zeměpisu*

Vizualizace se stává stále aktuálnější prostředkem zrychlení a zefektivnění komunikace, ale i efektivním didaktickým prostředkem při získávání a osvojování sílicího toku informací. Je organickou součástí naší civilizace a výrazem nové situace, ve které se dnešní člověk ocitá, když má zvládnout složité strukturované systémy různorodých fenoménů a jejich vzájemné souvislosti. Tento nastupující trend výraznějšího a rychlého kódování začíná s pomocí různých symbolů, obrazů a značek plnit tzv. *vizuální jazyk*, jímž jsme stále častěji obklopani, aniž bychom si to uvědomovali. Ve chvíli, kdy tradiční verbální pojmenování nových jevů přestává být dostatečně výstižným, obrací se uživatel slovního vyjadřování k jazyku vizuálnímu, který je schopen postihnout skutečnost jasněji a stručněji kresbou, fotografií nebo schematickým nákresem. Tento nový komunikační prostředek se díky své univerzálnosti, zkratkovitosti a obecné srozumitelnosti neustále razantněji prosazuje, protože vychází vstříc

požadavku rychlé komunikace a dorozumění. Nonverbální prvky jako komunikační prostředky slouží lidstvu minimálně už od vzniku prehistorických jeskynních maleb (i po několika desítkách tisíciletí se dozvídáme, jak jejich tvůrci žili).

Autor monografie transponuje vizuální jazyk do pedagogického prostoru – do oblasti didaktických prostředků, potažmo do učebnice zeměpisu – a naznačuje cesty, jak vizuální jazyk vnímat, „číst“ a jak mu porozumět. Kniha Mgr. Tomáše Janka, Ph.D., která vyšla v edici Pedagogický výzkum v teorii a praxi, se zabývá velmi aktuální pedagogickou problematikou, již nebyla dosud věnována dostatečná pozornost: reaguje na intenzivní uplatňování obrazových informací v současných učebnicích. V pedagogické literatuře představuje Jankova monografie jedinečné dílo, protože pojednaná problematika nebyla takto dosud zpracována.

Autor publikace je absolventem Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, na níž studoval obor učitelství zeměpisu a občanské výchovy pro základní školy a následně doktorský studijní program pedagogika. V současné době působí jako odborný pracovník v Institutu výzkumu školního vzdělávání téže fakulty. Kniha má svůj základ v disertační práci, která vznikla pod vedením doc. PhDr. Tomáše Janíka, Ph.D., M.Ed. (obhájena byla na Pedagogické fakultě v roce 2012). Autor v ní prezentuje nejen teoretický pohled na problém vizualizace z hlediska didaktického, ale i otázky praktické aplikace, kdy vidění vstupuje do vědění a smyslové poznání proniká do poznání pojmového. Podstatu monografie tvoří výsledky výzkumu zaměřeného na posuzování typů nonverbálních prvků v učebnicích zeměpisu a žákovské hodnocení jejich kvality.

Práce je didakticky mnohostranně využitelná, protože prezentuje nonverbální